

Voorwoord

Wandelend, fietsend of autorijdend door Ooststellingwerf lijkt de wereldeconomie ver weg. Het prachtige landschap en de rustige woonomgeving geven al snel een gevoel van welzijn. Het is gewoon prettig toeven in onze gemeente. Maar van de fraaie omgeving alleen kun je niet leven; het welzijn wordt ook bepaald door de mate van welvaart in de gemeente. En dan komt de wereldeconomie snel dichterbij. De boeren die voor een groot deel ons landschap beheren hebben in steeds grotere mate te maken met de wereldmarkt, met alle gevolgen van dien voor de manier waarop ze hun bedrijf uitoefenen. En ook uit onze gemeente vertrekken bedrijven omdat er elders in Europa of daar buiten goedkoper geproduceerd kan worden. Of ze worden gesaneerd omdat het concern waar ze deel van uitmaken kostenbewust moet produceren en daarom vestigingen sluit. En als het gaat om recreatie en toerisme dan concurreren we niet alleen meer met de Veluwe of de Nederlandse stranden, maar ook met de goedkope chartervluchten naar Turkije en Griekenland. Kortom, onze gemeente maakt deel uit van een steeds sneller veranderende wereldeconomie en dat maakt een plaatsbepaling en een doorkijk naar de komende jaren gewenst: waar staan we economisch en waar willen we naar toe.

Een belangrijke directe reden om een economisch beleidsplan op te stellen is het verlies aan arbeidsplaatsen de laatste jaren door het vertrek van een aantal grote bedrijven. Daarnaast is het werkloosheidscijfer over het algemeen hoog geweest: meer dan 9%. Onder invloed van gunstige conjunctuur en het door de gemeente gevoerde re-integratiebeleid is dit cijfer aanzienlijk gedaald tot onder het Friese gemiddelde. Een gegeven waar we op zich blij mee mogen zijn, maar een feit blijft dat de economische structuur van Ooststellingwerf broos is. De recreatief-toeristische sector scoort onder de maat als het gaat om werkgelegenheid en is op onderdelen niet up-to-date. Daarnaast is er relatief veel – laaggeschoolde - werkgelegenheid bij een paar grote ‘maak’-bedrijven, terwijl de economische sterkere sectoren ondervertegenwoordigd zijn. Ook qua winkelvoorzieningen kan het beter: Oosterwolde heeft als winkelcentrum van onze gemeente te weinig te bieden en te weinig uitstraling.

Waarom zouden we ons druk maken als gemeente als de werklozen blijkbaar elders ook werk kunnen vinden? In mijn visie is een stevige economische structuur met een goed functionerend bedrijfsleven een belangrijke basis voor het in stand houden en uitbreiden van het voorzieningenniveau in de gemeente.

Tenslotte. Als één van de vragen die is: waar willen we naar toe?, dan staat het ‘we’ voor zowel de gemeente(politiek) als de ondernemers. De gemeente heeft maar een beperkte invloed als het gaat om het stimuleren van economische ontwikkelingen. De gemeente is vooral voorwaardenscheppend en faciliterend richting ondernemers. Dat is op zich niet onbelangrijk, maar uiteindelijk is het ondernemerschap van mensen bepalend of er meer of minder werkgelegenheid komt. Omdat ‘we’ aan zet zijn, heeft de gemeente de laatste twee jaar veel tijd gestoken in het aanhalen van de banden met het bedrijfsleven. Deze hechtere relatie moet nu uitmonden in gezamenlijk programma waar we de komende jaren gestalte aan gaan geven. Het binnenhalen van 250 nieuwe banen in 2010 is het streven. Haast een mission-impossible, maar onder het motto ‘Wie het onmogelijke nastreeft, zal het mogelijke bereiken’ blijft dit ons doel.

Burgemeester drs. H.Oosterman,
portefeuillehouder Economische Zaken

1. Inleiding

Het stimuleren van de economie in Ooststellingwerf is een uitdaging; het schrijven van een economische beleidsplan – zo leert de ervaring – is dat ook. Uiteindelijk zijn er bij het schrijven van dit economische beleidsplan in principe drie vragen te beantwoorden:

Wat is ons (economisch) profiel?

Waar liggen de mogelijkheden voor Ooststellingwerf?

Hoe gaan we die mogelijkheden realiseren?

De eerste vraag lijkt niet zo moeilijk te beantwoorden. Er zijn immers cijfers genoeg die aangeven hoe de structuur is van de Ooststellingwerf economie. Kort samengevat: Ooststellingwerf is een typische plattelandsgemeente. Ooststellingwerf heeft in economische zin van alles wat, maar geen enkele economische sector springt er echt uit. Wat er wel uitspringt is onze leef- en woonomgeving. De rust en ruimte en de prachtige natuur geven onze gemeente haar gezicht. Dat beseffen we te weinig, maar vraag nieuwe inwoners uit andere landstrekken en het antwoord is steevast dat het hier zo mooi wonen is. Het woon- en leefklimaat biedt ook in economische zin een belangrijk kans – nu, maar nog meer in de toekomst - en dus ons ‘goud’ wat we moeten koesteren, verder verbeteren én - waar mogelijk - benutten.

Bij de tweede vraag strijden ambitie en realisme om voorrang. Het liefst zou het college in een aantal jaren de economische structuur sterk willen verbeteren, maar de realiteit is dat dit een moeilijk en taai proces is dat vele jaren in beslag gaat nemen. Afgezien van het feit dat een gemeentebestuur economische ontwikkelingen niet kan sturen, heeft Ooststellingwerf bijvoorbeeld niet de mogelijkheden van de gemeenten die in de A7-zone liggen. Is dat erg? Nee, maar het geeft wel aan dat onze ambities zich binnen de grenzen van onze mogelijkheden moeten bewegen. En die mogelijkheden zijn er voldoende.

Hoe we de mogelijkheden gaan realiseren is de derde vraag. Bij het opstellen van dit beleidsplan bleek dat er al veel zaken in gang gezet zijn. Om maar enkele te noemen: de detailhandelsstructuurvisie, het opwaarderen van de recreatie en toerisme in en rond Appelscha en de eventuele transformatie van Venekoten-Noord naar een woongebied. Dit zijn voor Ooststellingwerf ambitieuze projecten, die van groot belang zijn voor de economische toekomst van de gemeente en die nu al een grote inspanning vragen van de ambtelijke organisatie. In deze projecten heeft de gemeente het voortouw, maar de realisatie er van kan niet zonder steun van de ondernemers uit alle geledingen in onze gemeente. Dat geldt trouwens in het algemeen: de kracht van de lokale economie is vooral afhankelijk van de kracht van het eigen bedrijfsleven. Vandaar dat we al stevig investeren in de relatie en ondersteuning van het eigen bedrijfsleven en dat willen we verder intensiveren. De beste acquireurs van de gemeente zijn tevreden ondernemers. Wij moeten ons dus extra inspannen om er voor te zorgen dat ondernemers tevreden zijn over ons en onze dienstverlening.

Tenslotte: als het gaat om het stimuleren van de economie doet de gemeente al veel. Het voordeel van een economisch beleidsplan is dat alles op een rij wordt gezet en de ambities voor de komende jaren worden bepaald. Een belangrijk aandachtspunt daarbij is ons te fletse imago. Er gebeurt veel goeds in Ooststellingwerf, maar blijkbaar etaleren we dat onvoldoende. Dat heeft te maken met de Stellingwerf cultuur. Die is te bescheiden. Dat constaterende is niet alleen de inhoud, maar ook de verpakking de komende jaren een punt waar we mee aan de slag moeten.

2. Verantwoording

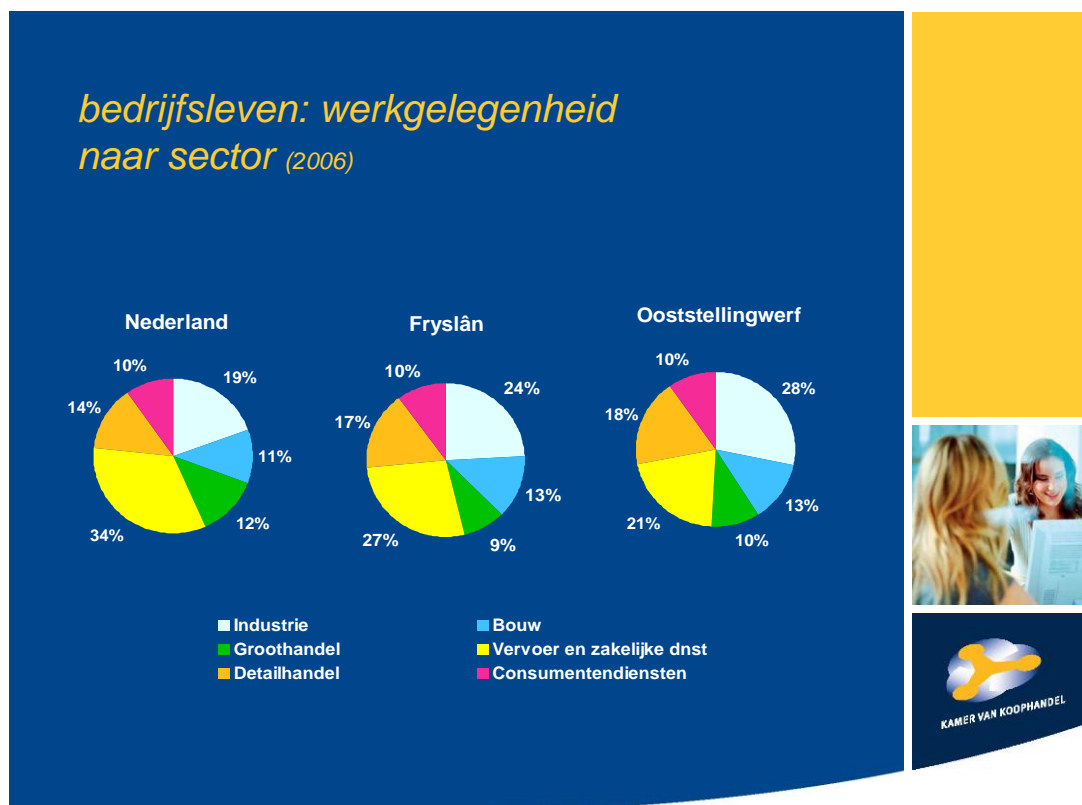
Bij de start van de nieuwe raadsperiode in 2006 werd duidelijk dat het stimuleren van de economie in Ooststellingwerf één van de prioriteiten zou worden. Dat kwam niet uit de lucht vallen. De sluiting van een tweetal grote ondernemingen, de stagnatie van het recreatie en toerisme in Appelscha en de te hoge aantallen van mensen in de bijstand waren voor de Commerciële Club Ooststellingwerf (CCO) al aanleiding om de politieke partijen een plan aan te bieden om de economie in Ooststellingwerf te versterken. Dit plan is één van de peilers geweest voor de economische paragraaf van het coalitie-programma.

Ondertussen is veel in gang gezet, maar wat we op economisch terrein willen en kunnen is nog niet gestructureerd opgeschreven. Dat gemis heeft er toe geleid dat de gemeente met de Ooststellingwerf Ondernemers Koepel (OOK) in gesprek is gegaan om samen te onderzoeken wat de economische mogelijkheden zijn voor Ooststellingwerf. Tijdens die gesprekken hebben we steun gehad van externe inleiders. Zo hebben de heren drs. G. Dijkstra, acquisiteur van de gemeente Den Haag, drs. S. Jansen, directeur van de NOM en drs. Ch Gerritzen van Zuid-oost Zorg inleidingen gehouden over verschillende economische onderwerpen. Daarnaast is er nog een aparte bijeenkomst onder leiding van de NOM geweest, waarbij de economische positie en (on-)mogelijkheden op een rij gezet zijn. Uiteindelijk heeft dit geleid tot het nu voorliggende economisch beleidsplan. Vanzelfsprekend ligt de verantwoordelijkheid voor dit beleidsplan bij de gemeente. Dat laat onverlet dat het belangrijk is dat het met de ondernemers goed is doorgesproken. We zullen het tenslotte samen moeten doen.

3. Het economisch profiel van Ooststellingwerf

3.1 Werkgelegenheid naar sector

Kijkend naar het verleden kan vastgesteld worden dat Ooststellingwerf vroeger vooral een agrarisch karakter had. Daarnaast vonden veel mensen in de winning van turf hun emplooi. Met de schaalvergroting in de landbouw en beëindigen van de turfwinning zijn veel laaggeschoolde werknemers op de markt gekomen. Zij hebben werk gevonden in vooral de bouwwereld en in fabrieken. Sindsdien is veel veranderd, maar die ontwikkeling is nog terug te vinden in de verdeling van de werkgelegenheid vandaag de dag.

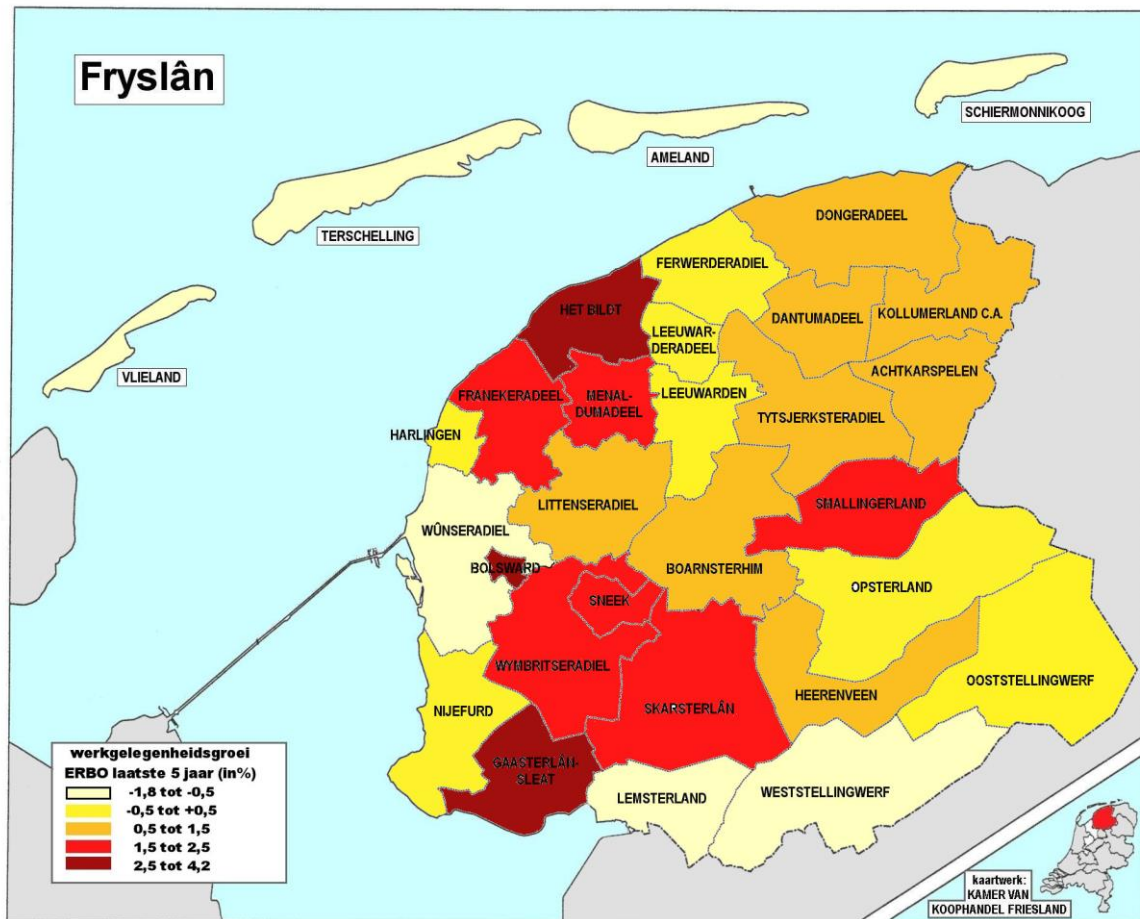

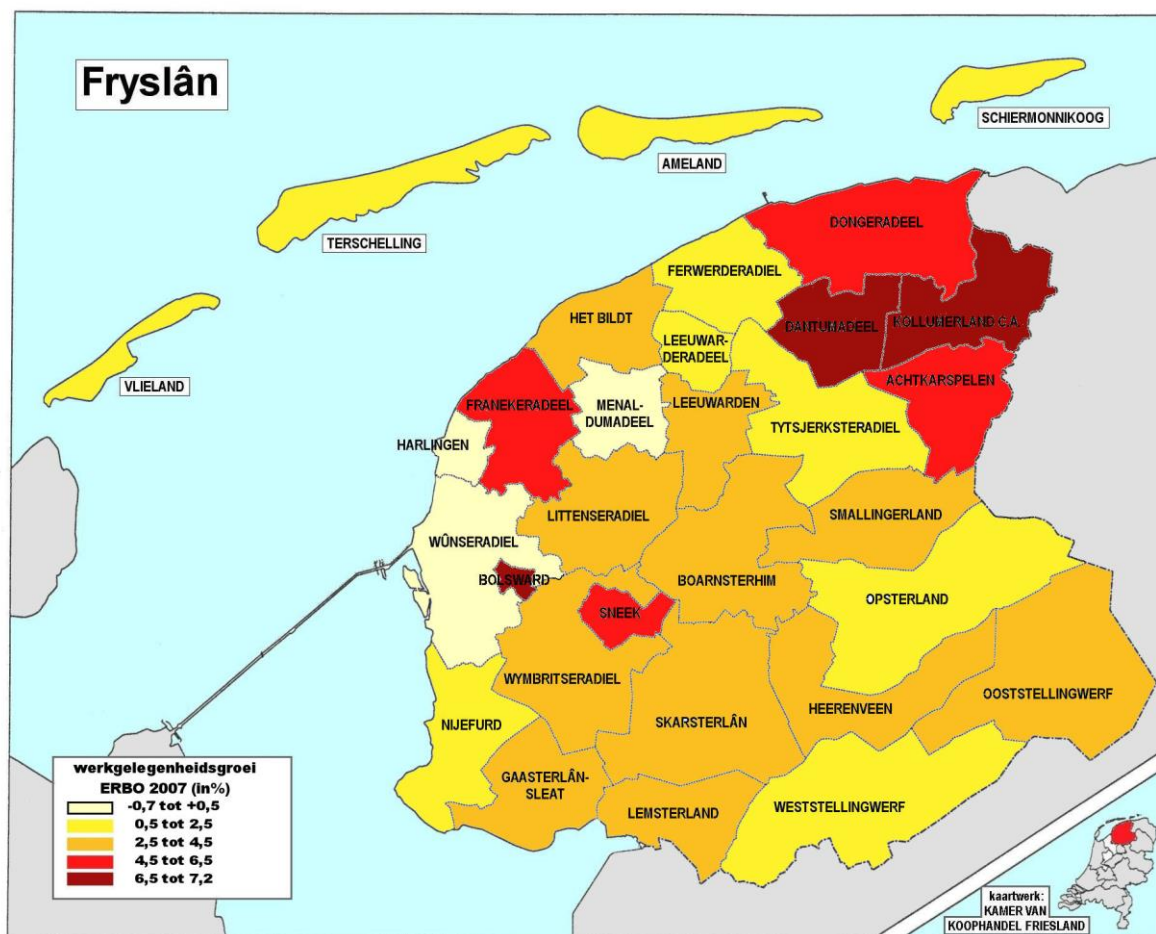
8 Bron: KvK Friesland (Regio-info)

Duidelijk is dat Ooststellingwerf hoog scoort als het gaat om werkgelegenheid in de industrie en in iets minder mate in de bouwsector en de detailhandel. Waar de gemeente slecht scoort is vervoer en zakelijke dienstverlening. Hiermee wordt de broosheid van de economische structuur van Ooststellingwerf bevestigd. Veel van de (laaggeschoolde) werkgelegenheid bevindt zich in de sector die het meeste gevaar loopt om in te krimpen, terwijl de groeisector met veel hooggeschoold werk (dienstverlening) in te geringe mate aanwezig is.

3.2. Ontwikkeling werkgelegenheid

Dit overzicht laat zien dat de ontwikkeling van de werkgelegenheid in Ooststellingwerf tussen 2002 en 2007 – mede door het sluiten van een aantal grote werkgevers en de tegenvallende conjunctuur – gestagneerd is.

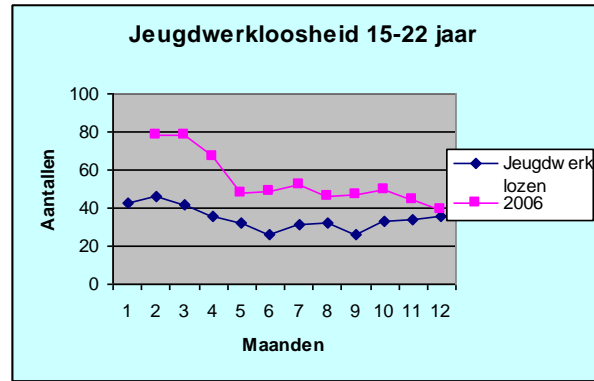
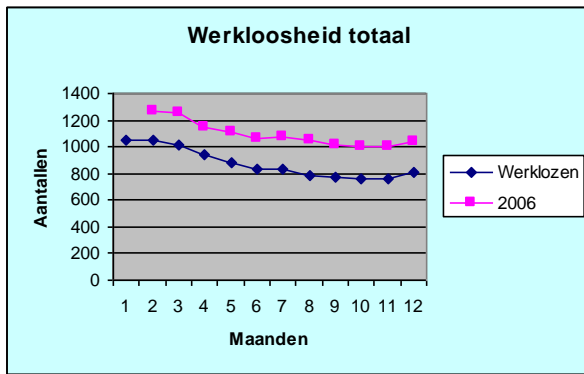

Dit overzicht maakt duidelijk dat de werkgelegenheids groei in Ooststellingwerf in 2007 positief is geweest. Dit betekent dat bij een opgaande conjunctuur het bedrijfsleven snel meer banen kan genereren. Uit beide overzichten blijkt wel dat bij een neergaande conjunctuur er ook snel banen verloren gaan. Ook in dit opzicht is de gemeente kwetsbaar.

3.3. Overzicht werkloosheid

De grootste werkloosheid heerst onder de mensen met een leeftijd tussen de 40 en de 60 jaar, die over het algemeen laag opgeleid zijn. De grootste groep van de werklozen is al langer dan drie jaar werkloos. Het valt op dat de groep mensen die minder dan 3 jaar werkloos is, veel kleiner is. De reden is dat deze mensen minder lang uit het arbeidsproces zijn en daardoor beter bemiddelbaar.

Bron: gemeente Ooststellingwerf

Dit is ook te zien als de cijfers van 2006 en 2007 vergeleken worden. In 2006 zit de totale werkloosheid nog boven de 1000 personen, terwijl het in 2007 gedaald is tot rond de 800 personen.

Het feit dat de werkloosheid zo sterk gedaald is heeft te maken met een tweetal zaken: de economie is een stuk beter geworden de laatste jaren, maar ook door het re-integratiebeleid van de gemeente. Door allerlei programma's te organiseren zijn ook mensen die al langer werkloos waren, weer aan het werk gekomen.

3.4 Werkgelegenheid recreatie en toerisme

Bron: Kamer van Koophandel Friesland

Dit overzicht laat zien dat Ooststellingwerf in Friesland laag scoort als het gaat om het aantal arbeidsplaatsen per 100 inwoners in de toeristische sector.

3.5 Agrarische sector

De agrarische sector heeft in de na-oorlogse periode een geweldige schaalvergroting doorgemaakt, waardoor zeer efficiënt geproduceerd kan worden. Dit heeft tot gevolg gehad dat het aantal bedrijven kleiner is geworden en dat er ook beduidend minder mensen in deze sector werkzaam zijn. Het aantal werkzame personen is 837. Het aantal bedrijven rond de 450 en het grondgebruik rond de 15.000 hectare. De sector is daarmee nog steeds van groot belang voor Ooststellingwerf, maar de verwachting is niet dat er arbeidsplaatsen bij zullen komen.

4. Economisch beleid, mogelijkheden en waar willen wij naar toe

4.1. Beleid en ontwikkelingen

De provincie Fryslân kiest in het Streekplan nadrukkelijk voor stedelijke bundeling en de economische kernzones A7 en Westergo voor bovenregionale ontwikkeling. Voor de gebieden daarbuiten is een aantal regionale centra benoemd, waaronder Oosterwolde. Regionale centra hebben een belangrijke regionale verzorgingsfunctie voor het omliggende gebied voor wonen, werken en (detailhandels)voorzieningen. Haulerwijk heeft zich de afgelopen jaren bewezen als dorp met economische potentie en krijgt daarom ook ruimte voor economische ontwikkelingen, echter zonder dat bedrijfsterrain op voorraad mag zijn. Voor Appelscha zijn er recreatieve ontwikkelingsmogelijkheden. Bij de overige dorpen zijn er beperkte mogelijkheden voor bedrijfsvestiging en uitbreiding. Die ruimte is als regel beperkt gehouden en vaak zal per geval bekeken moeten worden of de ruimte nog wat verder opgerekt kan worden

Het gemeentelijke beleid sluit aan op het provinciaal beleid. De afgelopen jaren heeft het zich vooral gericht op het faciliteren van het bestaande bedrijfsleven en aandacht voor de groeipotentie van deze bedrijven. Op bedrijventerrein Venekoten te Oosterwolde en De Turfsteker te Haulerwijk is ruimte voor bedrijvigheid. Het buitengebied is vooral gereserveerd voor de agrarische bedrijvigheid, maar voor andere bestaande bedrijven is er als regel ook enige ruimte voor uitbreiding. Vrijkomende agrarische gebouwen kunnen onder voorwaarden worden hergebruikt voor andere vormen van bedrijvigheid.

4.2. Sterke punten en mogelijkheden

In de voorbereiding van dit beleidsplan is met vele mensen en organisaties gesproken over de sterke punten en mogelijkheden voor Ooststellingwerf.

Als sterke punten worden gezien:

- geografisch centraal in Noord Nederland
- een goede arbeidsmoraal
- natuur, landschappelijke indeling, woonomgeving geeft rust

- aanbod van lager onderwijs en voortgezet in de breedte (lbo – vwo)
- naamsbekendheid Appelscha
- ondernemersnetwerk, onderlinge betrokkenheid, lokale hulpvaardigheid. Wel plaats en sector afhankelijk
- ruimte voor expansie voor lokale industrie
- lastenniveau laag

Als kansen worden gezien:

- luxe woningkavels/ wonen
- bereikbaarheid/ centrale ligging
- duurzaamheid als imago
- upgrading recreatie voorzieningen.
- nieuwe recreatie voorziening (dag/verblijf)
- commerciële zorg
- starters / doorstarters
- bestaande bedrijfsleven
- bedrijfsterrein op voorraad
- glasvezel als communicatie drager aanwezig
- faciliteiten voor commerciële dienstverlening in combinatie met wellness, ontspanning, verblijf.
- spraakmakende evenementen

4.3. Waar willen we naar toe?

Om de economische structuur van Ooststellingwerf te versterken zal op verschillende terreinen actie ondernomen moeten worden. In het onderstaande overzicht worden verschillende thema's bij langs gelopen en aangegeven welke verbeteringen nodig zijn en welke acties ondernomen moeten worden. Bij enkele thema's wordt verwezen naar beleidsstukken die al eerder verschenen zijn.

Infrastructuur

Ooststellingwerf ligt centraal in Noord-Nederland. Echter, de gemeente ligt niet aan een vierbaans snelweg. Dat beperkt de mogelijkheden als het gaat om het aantrekken van bedrijven van buiten de gemeente. Ook voor het huidige bedrijfsleven is het belangrijk dat de N381 op korte termijn tot minimaal een 100 km-weg met ongelijkvloerse kruisingen opgewaardeerd wordt. Met andere overheden ijvert Ooststellingwerf voor een opwaardering van de N381 en de N351 tot minimaal 100km-wegen.

Er zijn uitstekende busverbindingen met Assen, Drachten en Heerenveen. De verbindingen met Groningen en Wolvega zijn minder en dienen opgewaardeerd te worden.

De gemeente heeft een fijnmazig net van vrijliggende fietspaden of parallelwegen voor fietsverkeer en recreatieve fietspaden. Voor het toerisme en recreatie is het belangrijk dat de fietspaden up-to-date zijn en voldoen aan de wensen van de toerist. Voor de komende jaren is het verder opwaarderen een belangrijk uitgangspunt. In 2007 is het fietsroutenetwerk geopend in Zuid-Oost Friesland. Voor de fietsers staat dit netwerk garant voor kilometers lang fietsplezier.

Bedrijventerreinen

Kijkend naar de huidige situatie dan zijn Oosterwolde en in mindere mate Haulerwijk de belangrijkste vestigingsplaatsen voor bedrijven. In Donkerbroek is uitbreiding van het bedrijventerrein met twee hectare mogelijk. Daar is ook de combinatie wonen en werken gepland. In Elsloo, Ravenswoud, Appelscha-boven, Fochteloo, Haule, Makkinga en Nijeberkoop is sprake van kleine bedrijvigheid verspreid in de dorpen.

Het bedrijventerrein van Waskemeer is nagenoeg volgebouwd, er zijn geen uitbreidingsmogelijkheden.

Bedrijvigheid in Oldeberkoop is geconcentreerd rond einde Prinsewijk, ter plekke geen mogelijkheden voor nieuwe ontwikkelingen.

Bedrijvigheid in Appelscha is geconcentreerd langs de Industrieweg. Beperkt nieuwe ontwikkelingen mogelijk door inbreiding en hergebruik.

In Haulerwijk is de bedrijvigheid geconcentreerd langs de Leeksterweg en aan de Turfsteker. Aan de Turfsteker zijn nieuwe ontwikkelingen en uitbreiding van bestaande bedrijven – nog – mogelijk. Middellange termijnvraag naar bedrijfsterreinen in Haulerwijk lijkt groter dan gemeentelijk aanbod.

In Oosterwolde is Venekoten-noord gedateerd en deels verpauperd onder andere als gevolg van leegstand. Onderzoek moet uitwijzen of zittende bedrijven kunnen worden uitgeplaatst en het gebied geschikt gemaakt kan worden voor woningbouw. Dit proces is volop gaande.

Nanninga biedt ondernemers in principe de ruimte om zich te vestigen. Dit in afwachting van de ontwikkeling met betrekking tot de aanleg/kwaliteitsverbetering van de N381.

Het bedrijventerrein Venekoten is het grootste bedrijventerrein van de gemeente. Er ligt nog ruim 20 hectare braak. Voor Venekoten zijn twee zaken van belang. Het huidige bebouwde gedeelte laat wat de uitstraling betreft een gemengd beeld zien. Sommige gedeelten zien er goed uit, maar bij andere gedeelten ligt de verrommeling op de loer. De gemeente vindt het van belang voor de uitstraling van het gebied dat er samen met de ondernemers gekeken wordt hoe het beeld van Venekoten opgewaardeerd kan worden. Daarnaast moet het nieuwe deel extra kwaliteit krijgen. Het plan dat buro Topia heeft opgesteld moet leiden tot die extra kwaliteit. Van groot belang is dat het nieuwe deel volgens dat plan zo spoedig mogelijk bouwrijp wordt gemaakt. Er is een behoorlijke vraag naar kavels, waarbij overigens afgewacht moet worden of de vraag ook gerealiseerd gaat worden. Bovendien is het voor ondernemers die nu op bedrijfsterrein Venekoten-Noord gevestigd zijn van groot belang dat zij weten waar zij zich kunnen vestigen als de transformatie doorgaat. Mocht dit het geval zijn dan is op middellange termijn (vijf jaar) dit bedrijfsterrein vol.

De elementen natuur, ruimte en rust kunnen ook een belangrijke vestigingsvoorwaarde zijn voor zogenaamde ‘groene bedrijven’. Realisatie van een apart bedrijfsterrein met een specifieke uitstraling voor dit soort bedrijven zal bevorderd worden.

Een aandachtspunt is de combinatie wonen en werken. In 2008 zal in ieder geval onderzocht worden wat de behoefte is de combinatie van wonen en werken in de traditionele zin (loods met huis). Vooral door de file-vorming in het westen komen er ook nieuwe vormen van wonen/werken op, waarbij vooral de internet-verbinding van groot belang is. Vooral jonge gezinnen ontvluchten het Westen en willen in een ‘rustiger’ omgeving wonen. Bovendien werken zij meer thuis. Wij staan positief tegenover het werken vanuit huis en zullen daar waar mogelijk dit stimuleren.

Kader

'Ooststellingwerf moet hightech ondernemingen zoals de onze meer faciliteren. Zichtbaar maken dat ondernemers en werknemers hier in een relatief rustige en harmonieuze omgeving hun creativiteit ten volle kunnen benutten. Meer zichtbaar maken dat het hier prachtig wonen is. Voor de gemiddelde Hbo'er met gezin zijn voorzieningen nu niet optimaal. Gewenst: meer ruimte voor vrijetijdsbesteding zoals mountainbiken, motorcross, bioscoop, plezier-winkelen met veel keus, subtropisch zwembad et cetera.

Ing. Jan Bos, 42 jaar

*Dga JB Besturingstechniek b.v. Oosterwolde, Oldenzaal, Gaanderen en Everts Product Handling b.v. Oosterwolde.
Aantal medewerkers: zestig op MBO-, HBO- en academisch niveau.
Activiteit: ontwerpen, bouwen en programmeren besturingssystemen voor machines en complete fabrieksinstallaties.
Werkgebied: mondiaal*

Ondernemerschap

Duidelijk is dat de economische groei en daarmee groei van de werkgelegenheid vooral door eigen ondernemers en mensen die een onderneming starten, zal moeten worden gerealiseerd. Daarbij is ondernemerschap en kwaliteit van ondernemerschap van groot belang. De indruk bestaat dat bestaande ondernemers meer van elkaar zouden kunnen leren dan om dit moment het geval is. Ook zouden meer ondernemers moeten profiteren van instanties en organisaties die hen kunnen ondersteunen en adviseren op tal van zaken hun onderneming betreffende. Ook lijkt het gewenst om starters hulp aan te bieden. Mensen die een bedrijf starten moeten vaak zelf hun weg zien te vinden in ondernemersland en worden in zekere zin aan hun lot overgelaten. Het lijkt allezins de moeite waard om die groep aandacht te schenken.

Landschap en natuur

Zeg Ooststellingwerf en je zegt natuur en landschap. Rond Appelscha de bossen en zandverstuivingen. Elders het typische coulisselandschap van weiden en akkers afgewisseld met boswallen en houtsingels. De dorpen in het groen. Heidevelden en vennen van bijvoorbeeld het Fochteloërveen. Het Nationaal Park het Drents-Friese Wold is met 6.150 hectare één van de grootste natuurgebieden van Nederland. Dit bos- en heidegebied op de grens van Friesland en Drenthe trekt jaarlijks vele duizenden recreanten die willen wandelen, fietsen en paardrijden.

Elders in Nederland staan natuur en ruimte – ook cultuurlandschap - onder druk. Natuur en ruimte worden in de toekomst nog meer dan nu een schaars goed, kippen met gouden eieren. Zorgen voor – behoud van – natuur, ruimte en landschappelijke kwaliteit is managen dat recreanten blijven komen en mensen hier willen wonen. De uitdaging is deze recreanten meer te bieden en langer vast te houden.

Wonen

Ooststellingwerf heeft een goede woonomgeving en een plezierig woonklimaat: ruimte en veiligheid zijn enkele aansprekende kenmerken. Appelscha is zelfs uitgeroepen tot meest aantrekkelijke woonplaats¹. Een goede woonomgeving is een belangrijke vestigingsfactor voor ondernemers en werknemers en hun gezinnen. Woningbouw brengt direct en indirect economische dynamiek en voegt waarde toe aan de gemeente. Meer woningbouw betekent meer woonmogelijkheden voor – nieuwe – inwoners.

Uit diverse rapporten blijkt, dat de bevolkingsaanwas in delen van Friesland stagneert. De woningbouwprogramma's van Friese gemeenten lijken ons hier en daar op gespannen voet te staan met de geringe groei van het aantal inwoners. Het is voor onze gemeente zaak een goed evenwicht te vinden tussen bevolkingsgroei en bouwambitie. Deze ambitie is er zeker: met een goed bouwprogramma kan worden bijgedragen aan het in stand houden cq groei van het aantal inwoners, consumentenbestedingen en hiermee het voorzieningen niveau in de gemeente. Hiermee wordt geanticipeerd op meer werkgelegenheid in de gemeente. Onderzocht moet worden hoe de ontwikkeling van royale woningen op ruime kavels, het zogeheten hogere segment, een plaats kan krijgen in onze gemeente.

Landbouw

De agrarische sector is zeer aanwezig binnen de gemeente. Ze beslaat een groot deel van het grondgebied van Ooststellingwerf. Veranderingen in de landbouw kunnen grote invloed hebben op het landschap in grote delen van de gemeente. Landbouw is bovendien een belangrijke economische drager van de groene ruimte in deze gemeente. De melkveebedrijven in Ooststellingwerf behoren tot de modernste, best presterende en best verkavelde van Nederland. De agrarische sector is overwegend extensief en verdraagt zich goed met de landschappelijke en natuurlijke kwaliteit van de gemeente. Natuurbeheer en landbouw gaan steeds meer hand in hand, of sterker nog: in boerenhand.

Een duurzame bedrijfsvoering en een aanzienlijke vermindering van milieubelasting kenmerken het huidige boerenbedrijf in Ooststellingwerf. Verwacht mag worden dat schaalvergroting zich doorzet. Een vitale landbouw vinden wij van groot belang voor de leefbaarheid en de benutting van de groene ruimte. Wij onderschrijven het standpunt van LTO-Noord, dat er op de eerste plaats een economische basis moet liggen onder het boerenbedrijf. Voor potentiële bedrijfsopvolgers binnen het boerengezin moet er perspectief zijn voor een goed bedrijfseconomisch functioneren in de toekomst. Wij staan positief tegenover schaalvergroting. Voor zover het de gemeente mogelijk is, moet duidelijkheid worden geboden over de (ruimtelijke) mogelijkheden op de langere termijn en de gevolgen voor de landbouw. Hierbij zal de Structuurvisie die de gemeente gaat opstellen een belangrijk instrument zijn.

Vrijkomende agrarische bebouwing kan voor meerdere doeleinden worden gebruikt, mits die zich probleemloos in het buitengebied voegen en de bedrijfsvoering van omliggende

¹ Het tijdschrift HP/De Tijd liet in 2007 duizenden mensen hun favoriete landschap kiezen. Het onderzoek bevestigt eerdere resultaten van het Wageningse onderzoeksinstituut Alterra.

Ruim 10.000 mensen hebben in dit onderzoek, via de website www.daarmoetikzijn.nl, hun ideale landschap samengesteld. Vervolgens hebben wetenschappers hierbij de juiste locaties gezocht. Door eerst de landschapsvoorkeuren te vragen en er daarna pas de locaties bij te zoeken, ontstaat een volledig beeld. Op deze manier kwamen de onderzoekers tot "rondom Appelscha" als het favoriete landschap van Nederland.

landbouwbedrijven niet belemmeren. Wij staan positief tegenover verbreding. Bij het beheer en behoud van het landschap achten wij een structurele rol van agrarische bedrijven onmisbaar. Deze verbreding juichen wij toe. Direct aan agrarische productie verbonden verbreding zoals consumentenverkoop van zelfgeproduceerde kaas of om mestvergisting vinden wij gewenst. Mits dergelijke activiteiten voor een belangrijk deel zijn gebaseerd op de eigen productie van de grondstoffen.

Industrie, bouw en transport

Uit het economisch profiel is al gebleken dat dit een belangrijke sector is voor de gemeente Ooststellingwerf. In deze sectoren zijn bijna 2000 mensen werkzaam. Hierbij moet worden opgemerkt dat vooral de voedingsindustrie een tak is die in Ooststellingwerf sterk is ontwikkeld. Eerder is al opgemerkt dat de toekomst voor de maakindustrie onzeker is. Schaalvergroting kan leiden tot vertrek uit de gemeente. Overigens: uit gesprekken met ondernemers is vooral de arbeidsmoraal (“niet zeuren, maar aanpakken”) een sterk punt van de bevolking van Ooststellingwerf.

Het beleid van de gemeente is er op gericht om deze bedrijven zo goed mogelijk te faciliteren en alle kansen en ruimte te blijven bieden. Verder houden wij nauwe contacten met deze bedrijven, om op de hoogte blijven – en zo mogelijk te anticiperen daarop - van de ontwikkelingen in deze sectoren.

‘Ooststellingwerf heeft relatief veel werkloosheid.
Bevorderen van werkgelegenheid is noodzakelijk.
Bestaande bedrijfsleven moet goed gefaciliteerd worden
en potentiële nieuwe ondernemingen moeten door de
gemeente proactief worden geïnformeerd en begeleid.
Zorgen voor voldoende en nette bedrijfsterreinen.
Bewaken goede infrastructuur binnen en buiten de
gemeente. Bedrijven in Haulerwijk moeten zich in eigen
dorp kunnen doorontwikkelen.’

Willem Boonstra, 45 jaar

Commercieel directeur en mede-eigenaar Boonstra Transport en
Boonstra Internationaal Transportbedrijf BV te Haulerwijk.
Aantal medewerkers: 110 + acht vaste zzp'ers.
Activiteit: nationaal en internationaal transport, op- en overslag
(logistiek).
Werkgebied: West Europa.

Detailhandel

Veel inwoners van de gemeente – meer dan 1.100 - hebben een betaalde baan in de detailhandel. De detailhandel in de grote en kleine plaatsen is van belang voor de leefbaarheid en ze dragen bij aan de uitstraling van de gemeente. De huidige detailhandel in de dorpen heeft ruimte om zich verder te ontwikkelen. Vooral in Oosterwolde en Appelscha is ruimte voor meer ontwikkeling, waarbij grootschalige detailhandel, binnen zekere grenzen, zich in Oosterwolde kan vestigen.

Een belangrijk gegeven voor de ontwikkeling van de detailhandel in Oosterwolde is het onderzoek dat in opdracht van Oosterwolde Promotion en met steun van de gemeente door MKB-Reva is opgesteld. In deze Detailhandelsstructuurvisie wordt vastgesteld dat:

- de bebouwing Stationsstraat bestaat uit sfeerloze ‘platte dozen’
- de parkeerplaatsen slecht zijn verdeeld
- winkelgebied rond Super de Boer ‘zwakste plek’ is
- overdekte passage Stationsstraat onaantrekkelijk is
- nauwelijks horeca geopend is tijdens winkelopeningstijden
- winkels bieden niet het juiste assortiment
- Oosterwolde te weinig inspeelt op toerisme Appelscha

De conclusie is dat:

- het winkelcentrum dringend toe is aan een facelift, aan meer sfeer en in verhouding meer winkels in het hogere segment.
- Er behoefte is aan een beter aanbod van parkeerplaatsen

De conclusies van MKB-REVA zijn inmiddels onderschreven door de gemeente en de ondernemers en er is een centrummanager aangesteld die met een plan van aanpak gaat komen voor het winkelcentrum van Oosterwolde. In Appelscha is het beleid er op gericht om de detailhandel vooral aan de Vaart ZZ te houden. Voor de Boerestreek worden plannen ontwikkeld waar ook mogelijkheden is voor detailhandel, maar dan gerelateerd aan recreatie en toerisme.

‘Gewenst kwalitatieve uitbreiding winkelvoorziening in Oosterwolde voor klant en ondernemer, zie wat dit betreft structuurvisie detailhandel 2007. Inzetten op meer goede daghoreca, kwaliteitstoevoegingen in modesector, uitstraling panden en goed invullen van randvoorwaarden zoals parkeren. Uitbreiding woningcontingent.’

Ing. Henkjan van Zanten, 38 jaar

Directeur-eigenaar Supermarkt C1000 van Zanten te Oosterwolde.
Aantal medewerkers: 85 (34 fte's).
Werkgebied: lokaal en regionaal.

Zakelijke dienstverlening

Ooststellingwerf telt een aanzienlijk aantal aanbieders van zakelijke, financiële en andere commerciële diensten. De grotere aanbieders zijn over het algemeen gevestigd in Oosterwolde. Kleinere aanbieders – soms werkend vanuit een thuissituatie - hebben hun domicilie ook in de dorpen. De diensten zijn van grote betekenis voor ondernemend Ooststellingwerf die met hun hulpvragen “dicht bij huis” terecht kunnen. Ook zorgen ze voor veel werkgelegenheid. Doorgroeiërs zien we bij voorkeur gevestigd in Oosterwolde.

Zorg en welzijn

De zorginstellingen generen veel werkgelegenheid – ruim 800 mensen - in de relatief ietwat grijze gemeente.

Vanuit economisch perspectief hebben wij belang bij een stabiele verdere ontwikkeling van de zorginstellingen. De inzet van de gemeente is er op gericht de bestaande zorgstructuur zoveel mogelijk intact te houden. Hiermee draagt de gemeente bij aan economisch gunstige randvoorwaarden voor een verdere groei. De behoefte aan – een gevarieerd aanbod van – zorg en welzijn zal gezien de vergrijzing naar verwachting toenemen.

Samen met de sector willen we het toekomstperspectief in beeld brengen en hier acties op zetten. Het streven is er op gericht om meer instellingen een plaats te geven in Ooststellingwerf.

Recreatie en toerisme

Ruimte, natuur, schone lucht, een gevarieerd landschap, gemoedelijkheid. Het Ooststellingwerfse grondgebied met zijn bossen, beken, Turfroute, het Nationaal Park Drents Friese Wold en vele recreatiefaciliteiten nodigt uit en trekt sinds jaar en dag vele recreanten en toeristen. Recreatie en toerisme in Nederlanders zijn groeiers. Dagtripjes in eigen land genereren het grootste deel van de nationale toeristische omzet.²

In Ooststellingwerf zijn voldoende mogelijkheden om te wandelen, te fietsen, aan paardensport te doen, te varen, te overnachten en een terrasjes te pakken voor een hapje en een drankje. De recreatieve infrastructuur is op het eerste gezicht goed en biedt zoals gezegd voldoende mogelijkheden. Maar in vergelijking met de rest van Friesland, is er weinig werkgelegenheid in deze sector. In het verleden was Ooststellingwerf een bekende vakantiebestemming, een succesformule. Doordat de wensen van de huidige recreant zijn veranderd en het aanbod vrijwel niet is veranderd, is het succes van Ooststellingwerf afgenomen. Er wordt hard gewerkt om het recreatieve aanbod weer aan te passen aan de wensen van de huidige recreant. Kernwoorden hierbij zijn seizoensverlenging en kwaliteitsverhoging. Ooststellingwerf moet weer een aantrekkelijke bestemming worden, net zoals in het verleden.

Inmiddels wordt er hard gewerkt om op verschillende terreinen tot versterking van de sector te komen. Het fietsknooppuntensysteem is ingevoerd en een succes, de fietspaden worden aangepakt, de gemeente heeft zich aangesloten bij Recreatieschap Drenthe en zo zijn er nog meer zaken te noemen. Het is duidelijk dat Appelscha de spil is waar veel om draait. Intussen is de gemeente bezig om zowel de Boerestreek als de omgeving van Appelscha een nieuwe impuls te geven. Ook hier geldt dat de gemeente dat niet alleen kan: ondernemers van binnen en uit de gemeente zullen bereid moeten zijn om hier mee de schouders onder te zetten en te willen investeren in Appelscha. De Marketingvisie geeft informatie over de doelstellingen wat betreft Appelscha en omgeving. De drie A's: Actief, Aangenaan en Avontuurlijk staan hierbij centraal.

Kader

*'Stimuleren hoogwaardige dag- en verblijfsrecreatie.
Bevorderen samenwerking tussen recreatiebedrijven
zodanig dat het resultaat zal zijn kwaliteitsverbetering,
seizoensverlenging en verdieping. Inzetten op de ouder
wordende toerist die luxe en comfort verlangt. Wellness.
Bevorderen aanbieden van zorgrecreatie ten behoeve*

² Bron: gemeente Utrecht, 'Zet'm op toerisme'.

*van toerist met een beperking, zorgrecreatie is een
groeimarkt. Uitbreiding winkels en horeca in duurdere
segment en meer aanbod van cultuur ten behoeve van
toeristen en inwoners.'*

Annemiek Elsenaar-Reesink, 38 jaar

*Directeur-eigenaar De Vrije Vogel te Elsloo, groepshotel voor mensen
met een beperking.*

Aantal medewerkers: dertien inclusief directie.

*Activiteit: bieden van overnachtingen, horeca, arrangementen en
vervoer op maat.
Werkgebied: lokaal*

De gemeente

De gemeente is – kort door de bocht gezegd – dienstverlener en opdrachtgever. Als dienstverlener is de gemeente actief richting bedrijfsleven, tal van organisaties en instellingen en uiteraard de inwoners. Als opdrachtgever koopt de gemeente in cq besteedt de gemeente jaarlijks aan ter waarde van 31 miljoen Euro.

Het inkoop- en aanbestedingsbeleid van de gemeente is zoals het hoort in overeenstemming met het Europees aanbestedingsbeleid. De gemeente spant zich binnen deze ruimte in om opdrachten zo goed mogelijk 'dicht in de buurt' af te zetten. Dit heeft een positieve invloed op de plaatselijke economie, werkgelegenheid en bestedingen en wordt door de ondernemers gewaardeerd.

De gemeente moet investeren in een goede relatie met het bedrijfsleven. De dienstbaarheid moet worden verbeterd, in die zin dat binnen de procedurele mogelijkheden een adequate dienstverlening mogelijk moet worden gemaakt. Dit vergt nog de nodige investeringen. Het lijkt ons in dit kader van belang ook om goed ondernemerschap en succesvolle ondernemingen in de gemeente zichtbaar te maken. Zodanig dat dit een positieve uitstraling heeft op de eigen bedrijven en inwoners en extern. Samen met het bedrijfsleven willen we initiatieven nemen om dit mogelijk te maken. Dit betekent dat wij intern onze zaken beter moeten gaan regelen om extern beter te scoren.

Promotie

Geconstateerd is dat de cultuur in de Stellingwerven er één is van bescheidenheid. Dat staat ons in de weg als het gaat om het onderkennen van wat we goed doen, dat we in een prachtige gemeente wonen en dat er nog volop mogelijkheden zijn. Die cultuur geheel doorbreken zal een opgave zijn, maar het is wel van belang dat we de promotie van de gemeente beter organiseren. Een belangrijke opdracht daarvoor ligt bij de gemeente. Het beter zichtbaar maken van de gemeentelijke successen is de eerste opgave. Daarnaast zullen we in overleg met de ondernemers Ooststellingwerf als een aantrekkelijke vestigingsgemeente profileren.

Samenvatting

Ooststellingwerf is economisch gezien een typische plattelandsgemeente en trendvolgend. Een te groot gedeelte van de werkgelegenheid bevindt zich in het deel on- en laaggeschoold. De relatie tussen de gemeente en ondernemersorganisaties is de laatste jaren intensiever geworden. In de jaarlijkse MKB-monitor over de MKB-vriendelijkste gemeente neemt Ooststellingwerf een bescheiden plaats in. Daauit kan afgeleid worden dat het economische imago van Ooststellingwerf onvoldoende is. Dat wordt mede veroorzaakt doordat eigen ondernemers ontevreden zijn over de snelheid van de gemeente en gebrek aan communicatie.

Het doel van de gemeente is behoud en verbetering van het welvaarts- en welzijnsniveau van de eigen inwoners. Dit met een zo beperkt mogelijke belasting van woon- en leefmilieu en een zo beperkt mogelijk beslag op de schaarse natuur en natuurlijke bronnen. De gemeente wil arbeidsparticipatie en een stijging van het gemiddeld inkomen bevorderen.

Hiervoor zijn nodig

- aanbod van voldoende passende werkgelegenheid
- meer mensen passend voor arbeidsmarkt maken
- realiseren van een toekomstbestendige economische structuur
- gezond evenwicht tussen economische ontwikkeling en landschappelijke en natuurlijke waarden.

Waar richten wij ons op

De maakindustrie is een kwetsbare sector en de werkgelegenheid in deze sector zal mogelijk afnemen. Landelijk is de verwachting dat er groeikansen zijn binnen de dienstverlening en (gezondheids)zorg. Voor onze gemeente liggen mogelijk hier kansen. Recreatie en toerisme hebben in onze visie de mogelijkheden het verloren gegane terrein te herwinnen – en meer dan dat. Met name in Appelscha zal dit in onze optiek een enorme gezamenlijke krachtingspanning vergen. De mogelijk verdere schaalvergroting en kostenreductie in de landbouw – een belangrijke economische factor in Ooststellingwerf – zal ruimtelijke gefaciliteerd moeten worden.

Verbetering van de dienstverlening en open en helder communiceren richting ondernemers is noodzakelijk om ons imago te verbeteren.

Bij inkoop en aanbesteding moeten wij eigen ondernemers kansen blijven bieden.

Meer dan in het verleden zullen wij positief nieuws expliciet voor het voetlicht moeten brengen. Samen met ondernemend Ooststellingwerf willen we acties en middelen ontwikkelen om Ooststellingwerf positief zichtbaar te maken.

Wie kunnen economische groei genereren

Het bestaande bedrijfsleven is de banenmotor waar werkgelegenheidsgroei valt te verwachten. Ook starters kunnen een belangrijke bijdrage leveren. Voor wat betreft recreatie en toerisme mag doorgroei worden verwacht van bestaande ondernemingen. Het is duidelijk dat er nieuwe ondernemers en ondernemingen nodig zijn om op het toeristisch/recreatief profiel van de gemeente verder te versterken.

Hoe kunnen wij economische groei en werkgelegenheid (helpen) creëren

Een goede relatie tussen gemeente en bedrijfsleven is de belangrijkste succesfactor. Vanuit de gemeente zal doorlopend oog moeten zijn voor verbetering van de dienstverlening aan bestaande ondernemers, starters en ondernemers van buitende gemeente. Hietoe zal de gemeentelijke bedrijfsvoering drastisch verbeterd moeten worden,. Daarnaast lijkt het zaak om de kwaliteiten en vaardigheden van de ondernemers te bevorderen, met name als het gaat om starters en jonge ondernemers.

Wij moeten voldoende bedrijfterrein van goede kwaliteit beschikbaar hebben. De behoefte aan woon/werklocaties moet verder onderzocht worden. Een bijzonder bedrijfterrein voor natuurlijk duurzaam ondernemen lijkt een kans te zijn.

Gelet op het bovenstaande moeten wij aan de slag met de volgende thema's:

- Infrastructuur
- Ondernemersschap
- Dienstverlening – relatiebeheer – imago gemeente
- Werkgelegenheid

Wat krijgt prioriteit

Het lijkt logisch om de volgende lopende grote projecten prioriteit A1 te geven:

- Venekoten-noord
- Uitvoering Marketing visie Appelscha
- Detailhandelsstructuurvisie centrum Oosterwolde
- Realisatie uitbreiden bedrijventerrein Venekoten en uitgifte bedrijfterrein
- Kwaliteitsverbetering N 381

Daarnaast is het van groot belang om de dienstverlening richten ondernemers drastisch te verbeteren. Een andere en betere organisatie van werkprocessen is van belang. Bovendien moet de communicatie worden verbeterd. Dit punt krijgt prioriteit A2.

5.1 Bestaande beleid / lopende acties

Thema Infrastructuur

Beleidspunt	Actie	Hoe en wie
N 381	Streven naar 100 autoweg met ongelijkvloerse kruisingen en 2 x 2 tot Oosterwolde	Gemeente + bedrijfsleven
Centrumgebied Oosterwolde	Onderzoek door centrummanager naar mogelijkheden kwaliteitsverbetering kernwinkelgebied Oosterwolde	Gemeente + bedrijfsleven
Boerestreek en omgeving Appelscha	Onderzoek uitwerking Marketingvisie Appelscha	Gemeente + bedrijfsleven
Glasvezelkabel	Bevordering gebruik glasvezelkabel	Gemeente + bedrijfsleven + Fryslânring
Transformatie of kwaliteitsverbetering Venekoten-noord	Onderzoek naar haalbaarheid omvorming bedrijfsterrein tot woningbouwlocatie	Gemeente + corporaties + bedrijfsleven

Thema Ondernemersschap

Beleidspunt	Actie	Hoe en wie
Versterking Handelsvereniging Haulerwijk	Project MKB-ideeënmotor	D.B.F. + bedrijfsleven
Bevordering activiteiten Oosterwolde Promotion	Project MKB-ideeënmotor	Bedrijfsleven

Thema Dienstverlening – relatiebeheer – imago gemeente

Beleidspunt	Actie	Hoe en wie
Vereenvoudiging regelgeving en heffingen	Onderzoek naar toepasbaarheid aanbevelingen Kamer van Koophandel	Gemeente
Bedrijfsbezoeken	Bedrijfsacquisiteur, portefeuillehouder EZ en collge doen bedrijfsbezoeken	Gemeente
Bedrijven Contact Dagen	Organisatie beursgang De Stellingwerven	Gemeente + bedrijfsleven
Overleg belangenbehartigers	Bestuurlijk overleg met CCO en handelsverenigingen	Gemeente + bedrijfsleven
Ooststellingwerfse Ondernemers Koepel	Advies gemeente over werkgelegenheid en economie	Gemeente + bedrijfsleven
Contacten bedrijfsleven	Lidmaatschap CCO	

	Lunchbijeenkomsten Businessclub SC Heerenveen	
--	--	--

Thema Werkgelegenheid

Beleidspunt	Actie	Hoe en wie
Nieuwbouw woningen; economische impuls	Realisatie van XXX woningen tot 2010	Gemeente + Corporaties + bedrijfsleven + particulieren
Verlaging werkloosheid	Verbetering samenwerking gemeente CWI en UWV en ondernemers	Gemeente CWI UWV bedrijfsleven
Gemeentelijke inkoop en aanbestedingen	Regeling met kansen voor eigen bedrijfsleven	Gemeente + bedrijfsleven

5.2 Nieuw beleid / nieuwe acties

Thema Infrastructuur

Beleidspunt	Actie	Hoe en wie
N 381	Gemeentelijk wegennet aan- en inpassen verbeteringsplannen N 381	Gemeente + provincie
Centrumgebied Oosterwolde	Opstellen Masterplan	Gemeente + bedrijfsleven
Boerestreek en omgeving Appelscha	Uitvoeren marketingvisie	Gemeente + bedrijfsleven
Kwaliteitsverbetering bedrijventerrein Venekoten	Opstellen van verbeteringsplan voor bestaande bedrijventerrein Venekoten	Gemeente in samenspraak met bedrijfsleven
Aanleg infrastructuur Venekoten-nieuw	Besteksklaarmaken en aanbesteden werkzaamheden	Gemeente
Uitgifte bedrijfsterrein Venekoten	Starten met kaveluitgifte	Gemeente
Completering infrastructuur Turfsteker Haulerwijk	Besteksklaarmaken en aanbesteden werkzaamheden	Gemeente
Uitbreidingsmogelijkheden bedrijventerrein Turfsteker Haulerwijk	Onderzoek naar uitbreidingsmogelijkheden voor de middellange termijn	Gemeente
Realisatie hoogwaardig bedrijfsterrein duurzaam ondernemen	Onderzoek naar mogelijkheden	Gemeente + bedrijfsleven

Thema Ondernemersschap

Beleidspunt	Actie	Hoe en wie
Aandacht voor starters	Startersbegeleiding	Gemeente + bedrijfsleven
Bevordering ondernemersschap	Kennisoverdracht door organisaties en instellingen	Gemeente + bedrijfsleven + Syntens KvK NOM MKB- Noord TCNN
Kennisverbetering jonge ondernemers	Masterclass jonge ondernemers	Gemeente + bedrijfsleven

Thema Dienstverlening – relatiebeheer – imago gemeente

Beleidspunt	Actie	Hoe en wie
Verbetering dienstverlening richting ondernemers	Benchmarking	Gemeente
Relatiebeheer ondernemers	Aanschaf relatie beheersysteem	Gemeente
Imagoverbetering	Economisch nieuws actief naar buiten brengen	Gemeente + bedrijfsleven
Bedrijfsbezoeken	Intensivering bedrijfsbezoeken	Gemeente
Werkprocessen	Inzichtelijk maken procedures en daar waar mogelijk verkorten	Gemeente
Ambtelijke organisatie	Bevordering klantgerichtheid	Gemeente
Versterking van het bedrijfsloket	Clustering medewerkers EZ, Recreatie en toerisme en Werkgelegenheid plus administratieve ondersteuning en uitbreiding bevoegdheden	Gemeente
Publiciteit	Het promoten van de gemeente	Gemeente

Thema Werkgelegenheid

Beleidspunt	Actie	Hoe en wie
Wonen als economische factor en stimulator	Onderzoek naar realisatiemogelijkheid grote woningen op grote kavels	Gemeente
Wonen als economische factor en stimulator	Onderzoek naar behoefte terrein met combinatie van wonen en werken	Gemeente
Inkoop en aanbesteding	Resultaten monitoren	Gemeente